

VÄRLDS

HORISONT.

SVENSKA FN-FÖRBUNDET | EN BÄTTRE VÄRLD | NUMMER 3 2021

EN
BÄTTRE
VÄRLD

FN-förbundet
UNA SWEDEN

SVERIGE UTANFÖR HISTORISKT KÄRNVAPENFÖRBUD

*Möt
FN-förbundets
nya chef*
SIDAN 17

*Så här gick det
på kongressen*
SIDAN 18

Under sommaren 2021 har stora skogsbränder rasat i Turkiet.

FN:S KLIMATPANEL VARNAR FÖR ALLVARLIGT LÄGE

FN:s klimatpanel IPCC presenterade i augusti en mycket viktig rapport som behandlar klimatförändringarna och vad som kan göras för att bromsa dem. Budskapet i rapporten är att klimatet förändras snabbare än någonsin tidigare i historien, att läget är mycket allvarligt och att vi riskerar att passera målet om max 1,5 graders uppvärmning inom 10 till 20 år.

Enligt IPCC märks förändringar över hela världens klimatsystem – i atmosfären, i haven, på glaciärer och på land. Redan nu ser vi tinande permafrost, smältande isar och stigande havsnivåer samtidigt som olika former av extremväder blir allt vanligare. Att det är människans aktiviteter som orsakar förändringarna går inte längre att bestrida.

FN-chefen António Guterres sa i en kommentar att rapporten måste ses som ”en röd flagg för mänskligheten. Larmklockorna ljuder öronbedövande och bevisen är obestridliga”. Han understök att alla nationer – särskilt de tekniskt avancerade G20-länderna – måste ansluta sig till koalitionen för netto-noll koldioxidutsläpp och stärka sina nationella åtaganden för utsläppsminskningar i syfte att sakta ner och hejda den globala uppvärmningen.

AL-BASHIR ÖVERLÄMNAS TILL ICC

Övergångsregeringen i Sudan har beslutat att utlämna den tidigare presidenten

Omar al-Bashir till internationella brottmålsdomstolen ICC. Beskedet kom i augusti under ett besök av domstolens nya chefsåklagare Karim Khan. En vecka tidigare hade Sudan ratificerat domstolens stadgar vilket möjliggjorde utlämningsbeslutet.

Al-Bashir styrde Sudan med järnhand under 30 år men avsattes i samband med folkliga protester 2019. Han sitter idag i ett högsäkerhetsfängelse i huvudstaden Khartoum och är sedan 2009 efterlyst av ICC för folkmord, krigsbrott och brott mot mänskligheten i regionen Darfur.

Enligt FN dödades 300 000 människor och 2,5 miljoner drevs på flykt under kriget i Darfur som bröt ut 2003. Förutom al-Bashir är en tidigare minister och en tidigare guvernör fängslade och anklagade för krigsförbrytelser.

Svenska FN-förbundet välkomnade övergångsregeringens beslut och kallade det ”ett historiskt steg mot upprättelse för alla som drabbades av folkmordet i Darfur”.

HUNGERN I VÄRLDEN ÖKAR

Hungern i världen ökar kraftigt, visar den årliga rapporten *State of Food Security and Nutrition in the World* som sammanställs av FN-organen FAO, WFP, Ifad, Unicef och WHO. Enligt årets rapport levde upp till 811 miljoner människor i hunger 2020 vilket är en ökning med 161 miljoner sedan 2019. Coronapandemin har gjort att en tidigare positiv trend på många områden stannat av och att utsikterna att uppnå de globala målen till 2030 har försämrats kraftigt. Att uppnå mål 2, ingen hunger, kommer inte att gå utan kraftfulla beslut och mycket stora förändringar på global nivå, enligt rapportförfattarna. Prognosen är i stället att 660 miljoner människor fortfarande riskerar att leva i hunger 2030.

Andra viktiga resultat som redovisas är att andelen undernärda i världen ökade från 8,4 procent 2019 till 9,9 procent 2020 och att var tredje människa inte fick tillräckligt med näringsrik mat 2020.

ÅRTIONDE FÖR EKOSYSTEM LANSERAT

På världsmiljödagen den 5 juni lanserade FN årtiondet för restaurering av världens ekosystem: *UN Decade on Ecosystem Restoration*. Syftet med

kampanjen är att under en tioårsperiod främja insatser för att återskapa natur som förstörts och restaurera den som skadats genom mänsklig påverkan i vårt närområde och globalt.

Allt liv på land och i vatten påverkas av den hänsynslösa rovdriften av resurser, utnyttjandet av naturen och den pågående miljöförstörelsen, menar FN, och de pågående förändringarna av jordens klimat är ett uttryck för att återhämtningsförmågan är hotad. Genom att restaurera ekosystem kan en rad positiva effekter uppnås såsom att biologisk mångfald räddas, jordbruksmark etableras, klimatförändringarna hejdas, pandemier förebyggs och arbetstillfällen skapas.

Årtiondet leds av FN:s miljöprogram Unep i samarbete med livsmedels- och jordbruksorganisationen FAO. Läs mer på decadeonrestoration.org.

GUTERRES OMVALD SOM FN-CHEF

António Guterres omvaldes i juni till en andra mandatperiod som FN:s generalsekreterare. Han har haft ämbetet sedan januari 2017 och den nya mandatperioden sträcker sig från januari 2022 till december 2026.

– Vi befinner oss verkligen vid ett vägskäl i historien, med avgörande vägval framför oss. Paradigm håller på att skifta. Gamla sanningar kastas omkull. Med de val vi gör nu skriver vi vår egen historia. Antingen går vi mot en samhällskollaps och ett konstant kristillstånd eller så sker ett genombrott och vi kan se fram emot en grönare, säkrare och bättre framtid för alla, sa Guterres i sitt tal i samband med att han avlade sin ämbetsed i FN:s generalförsamlingssal.

António Guterres svärs in för en andra femårsperiod som FN:s generalsekreterare.

EN PLANET VÄRD ATT KÄMPA FÖR

VÄLKOMMEN TILL VIKTIG LÄSNING

Vi gör skillnad. Vi skapar en bättre värld genom att varje dag arbeta för fred, hållbar utveckling och mänskliga rättigheter. Som medlem och bidragsgivare skapar du hopp och räddar liv. Nu och i framtiden.

Världshorisont
Svenska FN-förbundet
Box 15115, 104 65 Stockholm
Tel: 08 – 462 25 40
E-post: varldshorisont@fn.se
Webb: www.fn.se/varldshorisont
Twitter: @varldshorisont

Ansvarig utgivare och redaktör:
AnnaLena Karlsson Andrews
Redaktionsråd: Pekka Johansson, Malin Åberg Aas och Karolina Grundin
Praktikant: Lisa Lievonen
Layout: Pär Lundqvist, Adapt Media
Tryck: Ljungbergs Tryckeri, Klippan
Annonser: varldshorisont@fn.se
Artikelförfattarna svarar själva för innehållet i respektive artikel. För frilansmaterial ingår publicering både i tidningen och på FN-förbundets webbplats.

Världshorisont utges av Svenska FN-förbundet. ISSN 0042-2134
Prenumerationspris: 250 kr (helår, 4 nr)
PlusGiro: 50990-1

Världshorisont trycks på miljömärkt papper

#3

Omslagsbild: Kraften vid en kärnvapenexplosion är förödande.
Foto: iStock

I juni hade FN-förbundet kongress och en lång rad beslut klubbades i allehanda frågor. I ett övergripande perspektiv framstod två sakfrågor som särskilt viktiga för rörelsen, den om kärnvapen och den om vårt klimat, och kongressens mening var att båda dessa ska prioriteras under den kommande treårsperioden. Jag välkomnar detta då jag länge identifierat dem som vår tids två största ödesfrågor.

Kärnvapen och klimatförändringar hotar oss och vår planet på lite olika sätt. Kärnvapens existens är inget som vi påminns om i vår vardag – om vi inte jobbar med dem eller bor granne med en kärnvapenbestyckad militärbas vill säga. Ändå vet vi att de finns där i vår omvärld och att en dåraktig ledare, ett tekniskt missöde eller den så kallade mänskliga faktorn när som helst skulle kunna leda till att ett av dem avlossades. Den förödelse som det skulle kunna leda till går nästan inte ens att föreställa sig. Hela städer utplånade; människor, djur och växter dödade; radioaktiv strålning över hela kontinenter; ”nukleär vinter”; sjukdomar, nöd och massvält för de överlevande. Planeten jorden som vi känner den skulle upphöra att existera.

Klimatförändringarna, däremot, är en process som redan pågått i flera decennier och vars effekt blir mer kännbar för varje år som går. Även här handlar det om mänsklighetens överlevnad men det finns fortfarande en chans att kloka beslut och gemensam handling skulle kunna hjälpa oss att styra undan från de värsta scenarierna. I sammanhanget bör också nämnas att FN:s miljöprogram UNEP identifierat miljöförstörelsen och förlusten av biologisk mångfald som två andra ”planetära kriser” som samverkar med klimatförändringarna i en destruktiv spiral.

Nu har alltså den svenska FN-rörelsen beslutat att kärnvapen och klimat ska prioriteras framöver. Jag gratulerar till ett klokt beslut och ser fram emot att rapportera om det hela i Världshorisont. Välkommen, till att börja med, till ett temanummer om kärnvapen.

Redaktör AnnaLena Karlsson Andrews
annalena.karlsson.andrews@fn.se

I DET HÄR NUMRET

- 4 FN:s kärnvapenförbud har trätt i kraft – men Sverige står utanför
- 6 Experten Tariq Rauf: ”Det finns ingen medelväg i kärnvapenfrågan”
- 8 Ett samtal om kärnvapen – Rolf Ekéus möter Hamza Jamous
- 11 Faktabladd om kärnvapen – historien, avtalen, grafik med mera
- 15 Brittiska FN-förbundet i kamp mot etablissemangets kärnvapendoktrin
- 17 Möt Cecilia Tengroth – FN-förbundets nya generalsekreterare
- 18 Klimat och kärnvapen viktiga frågor på FN-förbundets kongress
- 21 Fyra svenska kommuner rapporterade till FN om sitt hållbarhetsarbete

Foto: Ulf Palm

Engagemanget mot kärnvapen är starkt i den svenska FN-rörelsen. På bilden sänder Helge Sonntag, Dalarnas FN-distrikt, och Annica Ericson, Falu FN-förening, upp svävande ljuslykter för att hedra offren för atombomberna i de japanska städerna Hiroshima och Nagasaki i augusti 1945.

Sverige ej längre bland nedrustningsivrarna – står utanför historiskt kärnvapenförbud

En lång tradition av nedrustningsarbete har kommit av sig då Sverige i dagsläget valt att stå utanför FN:s förbudsavtal mot kärnvapen, TPNW. Att avtalet trädde i kraft i början av 2021 var samtidigt en viktig milstolpe i kampen för att avskaffa det allvarliga hot mot mänskligheten som dessa vapen innebär.

FN:s konvention om förbud mot kärnvapen (Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, TPNW) har drivits fram av en folklig opinion och antogs av en majoritet av FN:s medlemsländer i juli 2017. Den 22 januari i år hade 50 länder ratificerat avtalet vilket innebär att det kunde träda i kraft.

Sverige var ett av de länder som röstade för att anta TPNW 2017 men har sedan valt att inte ansluta sig till det. I en intervju med Världshorisont förra året sa Sveriges nedrustningsambassadör Ann-Sofie Nilsson att Sverige tidigt påtalade svagheter i avtalet och att regeringen ser det som ofullständigt. I

stället lyfts icke-spridningsavtalet (Non-Proliferation Treaty, NPT) fram som ”hörnstenen” i arbetet mot kärnvapen.

ETT VÄXANDE HOT

Den förnyade debatten om kärnvapen, liksom det nya förbudsavtalets tillkomst, ska ses mot bakgrund av ett växande hot om kärnvapenkrig. Svenska FN-förbundet är en av flera svenska organisationer som kampanjat flitigt i frågan under senare år och på förbundets kongress i juni fattades beslut om att prioritera den ytterligare.

En av motionärerna till kongressen var Malin Nilsson, generalsekreterare i Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, IKFF, som är en av FN-förbundets anslutna riksorganisationer.

– Vi är så klart väldigt besvikna över att Sverige inte anslutit sig till FN:s kärnvapenförbud. Det är ett tydligt brott mot svensk nedrustningstradition där Sverige under lång tid stått upp för nedrustning och gjort sig ett namn som ett litet land som vill påverka. Nu backar

man från det ansvaret och vi ser att det handlar om att man böjer sig för kärnva-
penstaterna och särskilt dem som man
vill ha goda relationer med, säger hon.

Det första statspartsmötet inom
TPNW är planerat till mars 2022
och Sverige kommer då att delta som
observatör. Men möjligheterna för en
observatör att agera för att påverka hur
avtalet utvecklas är mycket begränsade,
framhåller Malin Nilsson.

– Regeringen svänger sig med for-
muleringar som låter som om de skulle
kunna göra saker som observatör som
är tidigare okänt inom den här typen av
avtal. De har till exempel sagt att de vill
jobba för ett tilläggsprotokoll som ställer
krav på anslutning till andra avtal (NPT
och provstoppsavtalet CTBT), vilket är
tidigare okänt inom internationell rätt
och sannolikt omöjligt att driva igenom
som observatör, säger hon.

– Men vi hoppas så klart att Sverige
gör så mycket som möjligt och att obser-
vatornsrollen också ska bli en inkörspport
till ökad respekt och förståelse för avtalet
så att man på sikt också vill ansluta sig.

NPT VIKTIGT AVTAL

När det gäller icke-spridningsavtalet,
NPT, från 1970 är det få som ifrågasätter
dess betydelse, särskilt i ett historiskt
perspektiv då det under många decen-
nier bidragit till att det stora flertalet av
världens länder avstått från att utveckla
kärnvapentechnologi. Undantagen är
Israel, Indien, Pakistan och Nordkorea
som också står utanför NPT.

De fem länder som vid avtalets
tillkomst redan hade kärnvapen –
USA, Sovjet, Kina, Frankrike och
Storbritannien – har i avtalet förbundit
sig att på sikt rusta ner. Under 1980- och
90-talen skedde också stora framsteg
på nedrustningsområdet men i början
av detta sekel började utvecklingen gå
i motsatt riktning. Frustrationen inför
detta svek är en viktig faktor bakom den
framväxande folkliga opinion som ville
se ett nytt avtal där kärnvapen olaglig-

förklaras.

Från den svenska regeringens sida
lyfts icke-spridningsavtalet gång på gång
fram som det viktigaste verktyget i fråga
om kärnvapen. Denna linje följs dock
inte av ett tydligt agerande, menar Malin
Nilsson.

– Det är ett problem att Sverige säger
att icke-spridningsavtalet är hörnstenen
i svensk nedrustningspolitik men sedan
är man inte jättestark när det gäller att
kritisera stater som bryter mot NPT
eller syftet med det. Det såg vi nyligen
när Storbritannien höjde taket för sina
kärnvapenarsenaler med 40 procent.
Det dröjde länge innan Sverige kritise-
rade det och då sa man inte att ”det är
ett brott mot NPT”, trots att det väldigt
tydligt är det.

– Om man värnar avtalet så borde
man stå upp för vad det innebär att vara
part till det och där ingår så klart inte att
satsa ännu mer på kärnvapen!

PÅVERKAS AV NATO

Överlag är det tydligt hur Sveriges nära
samarbete med Nato påverkar svenska
politikens agerande, fortsät-
ter Malin Nilsson.

– Ju mer positiv man är
till Nato, desto mer passiv
är man i nedrustnings-
frågor. Med tanke på hur
mycket man är beredd att
anpassa sig redan nu, när vi
har ett nära samarbete med
Nato men inte ett medlem-
skap, så visar det också vad
ett eventuellt svenskt Natomedlemskap
skulle kunna göra – hindra Sverige från
att ha en självständig utrikespolitik.

En fråga där Sverige, som part till
icke-spridningsavtalet, också borde
höja rösten gäller Natos utplacering av
kärnvapen på andra staters territorium,
så kallad nuclear sharing, menar Malin
Nilsson.

– Detta upplägg strider mot
icke-spridningsavtalet och innebär
också ett allvarligt hot. Vi har över 200

kärnvapen bara i Europa. Det är farliga
vapen att hantera och gör också världlan-
det till måltavla för andra.

– Att påstå att man har rätt att dela
med sig av kärnvapen på det här sättet
är en väldigt ”generös” tolkning av
icke-spridningsavtalet. Det visar också
varför vi behöver avskaffa kärnvapnen
helt och hållet, fortsätter hon.

OMPRÖVNING KAN KOMMA

Parterna till icke-spridningsavtalet möts
normalt vart femte år vid så kallade
översynskonferenser. Ett sådant möte
skulle ha hållits våren 2020 men sköts på
framtiden på grund av coronapandemin.
I nuläget är planen att det i stället ska
hållas i januari 2022.

Både den tidigare utrikesministern,
Margot Wallström, och den nuvarande,
Ann Linde, har sagt att en ompröv-
ning av Sveriges inställning till TPNW
kan komma att bli aktuell ifall inte
tillräckliga framsteg görs inom NPT-
förhandlingarna. För att bidra till
sådana framsteg har den svenska utri-
kesförvaltningen lanserat det så kallade

Stockholmsinitiativet. Det
är ett program bestående
av 22 punkter som Sverige
lagt fram tillsammans med
15 andra icke-kärnvapen-
stater. Malin Nilsson är
dock inte imponerad.

– Alla punkterna rör
sådant som man redan
enats om inom NPT-
förhandlingarna men som
sedan inte har genomförts av kärnva-
penmakterna. Ingen av dem handlar
heller om nedrustning utan om riskre-
duktion och liknande frågor.

– Vi har frågat UD om det finns en
genomförandeplan kopplad till punk-
terna, för i så fall vore det en poäng. Men
det finns det inte. Så man börjar om från
början med saker som redan är beslu-
tade, säger hon.

■ AnnaLena Karlsson Andrews

Foto: Mimika Kingius

Malin Nilsson

FN:s konvention om kärnvapenförbud (Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, TPNW) antogs av en majoritet av FN:s medlemsländer 2017 och trädde i kraft i januari 2021. Konventionen förbjuder bland annat utveckling, innehav, transport, användning och hot om användning av kärnvapen. 55 länder har ratificerat den.

Icke-spridningsavtalet (Non-Proliferation Treaty, NPT) trädde i kraft 1970. I avtalet lovar kärnvapenmakterna att nedrusta sina kärnvapen och att inte överlåta kärnvapentechnik till andra stater. Länder som inte har kärnvapen lovar att avstå från att skaffa sådana. Nästan alla länder har ratificerat avtalet.

Foto: lean

Två damer i Halifax, Kanada, firar i januari 2021 att FN:s kärnvapenförbud TPNW har trätt i kraft.

Kärnvapenexperten: ”Det går inte att stå i mitten”

Tariq Rauf, en av världens veteraner inom nedrustning, ser mörkt på framtiden. Med över 30 år av engagemang för nedrustning har han upplevt hur synen på kärnvapen förändrats och hur normer förflyttats. Han är kritisk till Sveriges val att stå utanför FN-avtalet TPNW.

Kanadensaren Tariq Rauf började engagera sig mot kärnvapen på 80-talet efter att ha inspirerats av Kanadas dåvarande premiärminister. Sedan dess har han haft en lång karriär inom nedrustningsfrågor och bland annat arbetat för Sipri, Stockholm International Peace Research Institute, och IAEA, International Atomic Energy Agency, samt varit rådgivare i frågor om icke-spridningsavtalet NPT, Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons.

– På 70- och 80-talet var nedrustningsrörelsen massiv. Men långsamt har kärnvapnen försvunnit från radarn och andra frågor har tagit över, säger Tariq Rauf.

NYA UTMANINGAR IDAG

Läget idag är ett helt annat än när Tariq Rauf först började intressera sig

för nedrustning. Misstro och förnyade spänningar mellan stormakter har satt käppar i hjulet när det kommer till fortsatt nedrustning. Samtidigt utvecklas tekniken snabbt och många kärnvapenländer fortsätter att upprusta och modernisera, lite i skymundan från allmänhetens blick och den aktuella globala agendan.

– Utöver USA fortsätter Kina och Ryssland också att uppgradera och modernisera. Att Joe Biden nu är president förändrar inte läget till det bättre. Indien och Pakistan är också under press att modernisera. När det kommer till Storbritannien har de inte bara valt att behålla sina vapen utan även att utöka antalet. Läget i Mellanöstern är också oroande, med dålig insyn när det gäller Israels kärnvapen och växande kärnenergi-program i Iran och

Saudiarabien. Vapenländerna verkar alltså vara den vinnande sidan, konstaterar Tariq Rauf.

De senaste årens diskussioner om FN:s kärnvapenförbud TPNW (Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons) har dock fört upp frågan på agendan igen. Argumenten för och emot avtalet har varit många. För Tariq Rauf är det egentligen ingen komplicerad fråga.

– Det går inte att välja att stå i mitten när det kommer till kärnvapen, du måste välja sida. Antingen är du för eller emot.

TPNW ETT KOMPLEMENT

TPNW tillkom 2017. I oktober 2020 hade 50 länder ratificerat avtalet och det trädde i kraft i januari 2021. Sverige är ett av de länder som ännu vare sig skrivit under eller ratificerat TPNW. En av de anledningar regeringen framhållit är att avtalet påstås urholka icke-spridningsavtalet NPT, något som Tariq Rauf fnyser åt. Han menar att det finns massor av olika FN-avtal som ingen anser motsäger varandra, så som avtal om kärnvapenfria zoner och förbudet mot provsprängning. Varför skulle då just TPNW göra det, undrar han.

– TPNW är inte ett substitut för något, det är ett komplement till och ett verktyg för att implementera åtagandena i NPT. Det bidrar till att öka pressen på kärnvapenstaterna, säger han med eftertryck.

Tariq Rauf ser positivt på TPNW och betonar att han inte tror på att bygga broar mellan de som är för och emot. Han menar att Sverige har valt att försöka hitta en medelväg som han själv inte anser existerar – och att vi utsatts för påverkan utifrån. Han tror att Nato sätter press på länder att inte skriva under. Om Sverige skulle ratificera TPNW skulle det ses som icke-Natovänligt, menar han. Han påminner även om att USA:s dåvarande försvarsminister James Mattis under 2017 varnade Sveriges försvarsminister Peter Hultqvist om att svensk anslutning till TPNW skulle kunna få allvarliga konsekvenser.

HÅRDARE KRAV BEHÖVS

Förvisso har Sverige, genom Margot Wallström, lanserat det så kallade Stockholmsinitiativet, ett nedrustningssamarbete mellan 16 länder. Men i övrigt har Sveriges ställningstagande varit mildt under senare år. Här och i många andra länder lyfts ofta argument för riskredu-

cering och önskemål om återhållsamhet bland kärnvapenstaterna. Tariq Rauf tycker vi måste ställa hårdare krav än så.

– Så länge stater har kärnvapen kvar finns det en risk. Därför borde vi inte prata om riskreducering, vi borde fokusera på att eliminera risken helt. Och det är bara om vapnen tas bort som risken försvinner, konstaterar han.

Tariq Rauf känner frustration över att nedrustning inte prioriteras internationellt och att kärnvapenfrågan

Tariq Rauf

hamnat i skymundan. Han upplever att mycket kunskap förlorats i takt med att experterna gått i pension och andra frågor fått ökat fokus. Allmänheten och den yngre generationen ser inte kärnvapen som en prioriterad fråga.

– Här kan gräsrotsrörelsen spela en viktig roll som institutionellt minne. Den kan tillhandahålla expertis och information och sätta press på regeringar. Fortsätt att påminna om det som har överenskommit och om

det som återstår att göra, uppmanar han.

Han påpekar även att det i dessa tider, då klimatfrågan är mer aktuell än någonsin, är viktigt att påminna om att kärnvapenfrågan också är en miljö- och en humanitär fråga. Ett kärnvapenkrig skulle ha förödande konsekvenser för djur, natur och människor. Han hoppas att miljö- och freds- och nedrustningsrörelsen hittar sätt att kunna enas kring sitt engagemang.

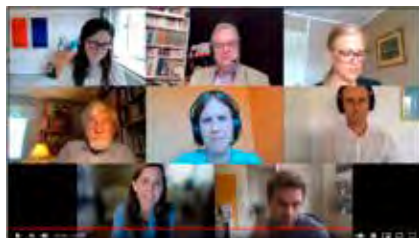
– Vi måste jobba tillsammans och gjuta nytt liv i gräsrotsrörelsen, säger Tariq Rauf.

■ Karolina Grundin

Uppfriskande webinarium på Hiroshimadagen

På årsdagen för atombomben i Hiroshima den 6 augusti anordnade Svenska FN-förbundet ett digitalt seminarium tillsammans med Svenska läkare mot kärnvapen och Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Trots konkurrensen med OS-finalen i fotboll hade ett 80-tal personer bänkat sig framför skärmarna för att lyssna till en namnkunnig skandinavisk panel.

Medverkade gjorde Peter Wallensteen, Uppsala universitet, Gry Thomasen, British American Security Information

En namnkunnig skandinavisk panel diskuterade kärnvapenfrågan under FN-förbundets webinarium på Hiroshimadagen.

Council, Kjølvs Egeland, Sciences Po, Åsa Lindström, Svenska läkare mot kärnvapen, Agnes Hellström, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, samt Annelie Börjesson och Jens Petersson från Svenska FN-förbundet.

Tanken med webinariet var att högtidligt minnesdagen genom att lyfta aktuella frågor inom nedrustningsområdet. Diskussionen som fördes beskrevs

av en paneldeltagare som ”uppfreskande” och trots att åsikterna gick isär var stämningen god.

Bland annat diskuterades det så kallade Stockholmsinitiativet som initierades av Margot Wallström och där 16 länder medverkar. Forskaren Kjølvs Egeland var tämligen hård i sin kritik och ställde sig skeptisk till initiativets effekt. ”Länderna framstår som att de gör något men egentligen gör de ingenting. De framstår som räddare för de andra länderna än vad de är för kärnvapen”, menade han. Gry Thomasen, framhöll tvärtom vikten av att fortsätta jobba tillsammans med så kallade ”stepping stones”, ett slags språngbrädor med stegvisa insatser.

Samtalet avslutades med en frågestund där flera åhörare valde att fördjupa sig i sakfrågan och de olika lägrens ståndpunkter.

26 september – FN:s dag för totalt avskaffande av kärnvapen

Vid ett högnivåmöte i FN:s generalförsamling den 26 september 2013 beslutades att varje år detta datum uppmärksamma behovet att totalt avskaffa all världens kärnvapen. Medlemsstater, civilsamhällesorganisationer, akademiker, politiker och enskilda individer uppmuntras sedan dess av FN att använda 26 september för folkbildning om frågan.

– I beslutet från 2013 uppmärksammas att FN:s millenniedeklaration åter slog fast behovet av avskaffandet av kärnvapnen. I grund och botten ges samma löften av medlemsstaterna i icke-spridningsavtalet som trädde i kraft 1970 och som de flesta stater skrivit under, berättar Jens Petersson, senior rådgivare i nedrustningsfrågor på Svenska FN-förbundet.

Stödet för totalt avskaffande av kärnvapen och för denna FN-dag borde mot denna bakgrund vara starkt, menar han.

– Men när FN uppmärksammade dagen med ett digitalt högnivåmöte förra året var det märkbart få västerländska länder som deltog. I Nato-kretsen tror jag endast Turkiet och Cypern uttalade sig. Däremot var Sverige och utrikesminister Ann Linde med, glädjande nog.

FN-förbundet menar att 26 september är en viktig dag att utnyttja i arbetet för nedrustning och för FN:s nya kärnvapenförbud, TPNW. Häromåret använde förbundet dagen till en satsning särskilt riktad mot politikerna i Centerpartiet, bland annat med ett seminarium på deras stämma.

– I år fokuserar vi nog mer på politiker från Socialdemokraterna och i webinarieform. (S) har ju senare i höst partikongress och svensk anslutning till TPNW står på dagordningen, avslutar Jens Petersson.

Mer information om eventet kommer på fn.se/kalender.

Foto: FN-förbundet/Robin Strand

Rolf Ekéus och Hamza Jamous i Ekéus bostad i centrala Stockholm.

Kärnvapensamtal över generationsgränserna

Rolf Ekéus möter Hamza Jamous

Rolf Ekéus var under flera decennier diplomat på toppnivå med nedrustning och massförstörelsevapen som särskild inriktning. 2020 tog han emot Svenska FN-förbundets utmärkelse Årets FN-vän. Hamza Jamous är aktiv i Uddevalla FN-förening och en av många svenska ungdomar som engagerat sig i kampen mot kärnvapen. Världshorisont förde samman dem i ett samtal om kärnvapen.

Hur kom ni först i kontakt med kärnvapenfrågan?

Rolf: Jag var 10 år gammal när bomberna föll över Hiroshima och Nagasaki 1945. Det blev en chock för hela världen när man började förstå vad som hänt. Jag hade en unik situation för min pappa var fysiker och blev mycket engagerad i

frågan. Jag minns att jag i 12-årsåldern fick se bilder av hur Hiroshima såg ut före och efter bomberna. Då förstod man att det som hänt var något enormt.

Först i efterhand kom insikten om att kärnvapen också kunde komma att användas i andra sammanhang. Min pappa var antinazist och proamerikan,

vi hade förtroende för Roosevelt och Truman. Men sedan skaffade ju även Sovjetunionen kärnvapen och då blev det plötsligt en annan situation.

Hamza: Vi läste om andra världskriget i skolan och fick höra om Hiroshima och Nagasaki. Jag insåg att kärnvapen

är en fråga som berör alla människor. Det gjorde mig engagerad och när FN-förbundet förra året efterlyste ungdomar som ville engagera sig mot kärnvapen anmälde jag intresse direkt. Vi har gjort mycket på kort tid – lärt oss jättemycket, genomfört en enkät på nationell nivå om ungdomars inställning i frågan och har också fått träffa experter och representanter från UD och har informerat dem om vad unga tycker.

Det är inte konstigt att vara ung och engagera sig mot kärnvapen. Det är lätt att koppla till klimatfrågan, det är också en existentiell fråga och handlar om förändringar som kommer att drabba alla människor och vår miljö. Det är naivt att tänka att bara för att USA och Ryssland har 90 procent av världens kärnvapen så har de rätt att använda dem som de vill. Snarare ska vi globala medborgare bestämma hur de ska nedrustas för nu krävs bara en enda oklok ledare som sitter vid makten för att vi ska hamna i ett kärnvapenkrig. Att en person får bestämma vilka människor som ska få existera på vår planet är förskräckligt men också djupt odemokratiskt.

En milstolpe i kärnvapenfrågan var ju 1970 när vi fick NPT-avtalet. Hur minns du detta, Rolf?

Rolf: Under förhandlingarna var framför allt ryssar, amerikaner och briter engagerade och deras mål var att se till att inga andra än de skulle få kärnvapen. Det var ju bra att tänka att kärnvapentechnologin inte ska spridas men de var helt fokuserade på sina egna intressen. Men Alva Myrdal, som representerade Sverige, blev rasande och drev igenom artikel 6, om att kärnvapnen ska förhandlas bort, tillsammans med Alfonso Garcia Robles från Mexiko. De fick fredspriset sedan för detta. Jag tror inte svenskarna vet vilken otrolig roll hon spelade.

Jag blev nedrustningsambassadör i Genève 1983 och fick ta hand om uppföljningen av NPT. Höstarna tillbringade vi i New York och förhandlade om provstoppsavtalet bland annat. Tack vare att Alva Myrdal haft så stor betydelse fick Sverige stort inflytande i de här förhandlingarna. Olof Palme var också engagerad och vi tog fram en stor studie av konsekvenserna av kärnvapenkrig och det som kallas nukleär vinter. Det blev den första FN-studien som visade

att mänskligheten riskerar att utrotas. Precis som du säger, Hamza, är kärnvapen också en jätteviktig miljöfråga.

Det du beskriver här är hur Sverige fick inflytande genom att vi drev nedrustning.

Rolf: Precis, och sedan ville USA att vi skulle driva ett förbud mot kemiska vapen. Det gjorde vi också och vi fick igenom ett avtal. Här spelade Inga Thorsson och senare även Maj Britt Theorin viktiga roller.

I början av 2021 trädde det nya förbudsavtalet mot kärnvapen, TPNW, i kraft. Vad innebär det att vi fått detta nya avtal?

Hamza: Det är ett hopp för mänskligheten då det handlar om ett totalt avskaffande av kärnvapen. Man har pratat mycket om NPT, att det skulle vara nog med det avtalet, men TPNW är ett mycket mer jämlikt och demokratiskt avtal där samtliga stater ska bli av med sina kärnvapen. Det är inte kontroversiellt utan något som vi pratat om i decennier och det säger precis det som i princip hela världen säger: att vi inte vill ha vapensystem som inte går att kontrollera och som inte kan riktas på ett sådant sätt så att civila skonas, i stället drabbas civila väldigt hårt. Så TPNW är ett mycket positivt steg mot avskaffandet av kärnvapen globalt.

Rolf: Ja, jag instämmer. NPT är ett bra avtal eftersom det innehåller en paragraf om att kärnvapnen ska avskaffas men det har ju visat sig att det inte räcker utan man struntar i den delen. Och då måste man göra ett tydligt ställningstagande med ett avtal som förbjuder kärnvapen. Vi har lyckats förbjuda hela vapensystem tidigare och har ju bland annat ett förbud mot kemiska vapen.

Sverige var 2017 med och röstade igenom TPNW i FN:s generalförsamling men därefter har Sverige valt att inte ansluta sig till det. Vad tycker ni om det?

Rolf: TPNW är ett oerhört viktigt avtal. Konsekvenserna av ett kärnvapenkrig skulle bli fullständigt förödande så det handlar ju om mänsklighetens överlevnad. Att Sverige inte skriver på handlar om att vi i så fall inte skulle få gå med i Nato. Det är skitprat när de pratar om att TPNW har olika brister – det är relationen till Nato som det handlar om.

Hamza: Sverige har uttryckt sig väldigt vagt – man stödjer konventionen men samtidigt vill man inte skriva under den. Det är ett väldigt konstigt läge man har hamnat i. Regeringen har pratat om Stockholmsinitiativet och NPT som ett starkare och mer legitimt verktyg. Det är inte ett språk som vi brukade använda, jag tror inte vi sökte stormakternas godkännande innan vi började jobba för andra nedrustningsfrågor. Det gamla ramverket med NPT är bra för icke-spridningen och det står att kärnvapen ska avskaffas på sikt men vi behöver ett ramverk där man förbjuder kärnvapen nu, inte på sikt, och en stat ska inte ha möjlighet att dela med sig av sina kärnvapenarsenaler. Många är tyvärr fortfarande inte medvetna om vilket stort hot kärnvapen är. Det är alarmerande för vi vill inte hamna i ett läge där man ser konsekvenserna och agerar efteråt utan det är bättre att agera i förebyggande syfte. Det är därför jag kopplar till klimatfrågan för det är samma sak där: om vi ska vänta tills vi ser konsekvenserna så är det för sent att agera.

Rolf: Om man blir medlem i Nato, då är man skyldig att medverka i något som heter nuclear planning group. Den här gruppen träffas regelbundet och går igenom vilka platser i omvärlden som ska utplånas. Jag hade en mycket god norsk vän som fick instruktion att delta i den här gruppen, han ville inte men fick order från Oslo. Så han blev sjuk, han orkade inte utan lämnade jobbet. Han kunde inte sitta och fatta beslut om att utrota massor av människor, han tyckte det var vidrigt.

Hamza: Ja, men det är ju det som det handlar om i krig. Och så fort det blir krig har kärnvapenstater fortfarande möjlighet att använda sina kärnvapen, då skulle det vara legitimt. Därför behöver vi göra oss av med kärnvapendoktrinen, där stater har rätt att försvara sig med kärnvapen eller ha dem i avskräckande syfte, och då måste vi arbeta för att förbjuda dem. Man kan inte förvänta sig att en stat ska avskaffa sina kärnvapen om det fortfarande finns risk att någon annan ska använda sina. Det finns också en risk att fler stater vill skaffa kärnvapen för att få inflytande och också öka sin säkerhet. Som NPT ser ut så gynnas

fortfarande kärnvapenstaterna av sitt kärnvapeninnehav.

Det är också viktigt att inse att alla kärnvapenstater är lika farliga. Det handlar inte om hur demokratiska eller icke-demokratiska de är utan det handlar om okloka ledare för kontrollen ligger i deras händer. Därför ska vi jobba aktivt för ett totalt avskaffande av kärnvapen.

Rolf: Ja, NPT är ett oerhört viktigt projekt men det är en stor besvikelse att det inte lett till verklig nedrustning. På grund av pandemin har översynskonferenserna dessutom skjutits upp flera gånger och då försvagas avtalet ytterligare. Det är den regelbundna granskningen som gör att man sätter tryck på parterna.

FN-förbundet jobbar intensivt för att påverka svenska politiker när det gäller TPNW och att Sverige ska ansluta sig till det. Hur ska man få dem att lyssna?

Rolf: Ja, det är oerhört svårt. Jag har försökt kämpa med det. Vi hade en annan kraft en gång i tiden och många ville se en avrustning av kärnvapnen, däribland vår statsminister Olof Palme. Kanske ska vi trycka på att dessa vapen är ett enormt hot mot vår miljö och mot allt liv på jorden.

Det är väldigt olyckligt, tycker jag, om vi inte ansluter oss till TPNW, för det sänder helt fel signaler. Våra politiker säger att om vi ansluter oss till det så kan vi inte gå med i Nato – men det är ju moraliskt förkastligt att tänka sig att vi skulle delta i den planering av massmord som kärnvapendoktrinen innebär. Den här norrmannen som jag berättade om, han reagerade ju rätt!

Hamza: Det är precis som du säger, om vi inte ansluter oss till TPNW så sänder det fel signaler. Det är som att vi passivt säger att vi tror på kärnvapendoktrinen och att man ska ha rätt att försvara sig med kärnvapen. Om vi inte skriver under så ansluter vi oss till den doktrin som vi har kritiserat i flera år och arbetat aktivt emot.

Regeringens argumentation är så svag, de vågar inte ens säga högt varför de inte skriver under. Det pratas om

Stockholmsinitiativet, om att NPT är mer legitimt och bättre för att stormakterna är med och att det är en bättre plattform för att diskutera kärnvapen. Men de ignorerar det faktum att NPT saknar det som sägs i TPNW, nämligen att vi ska förbjuda kärnvapnen och att vi ska göra det så snabbt som det går.

Jag är inte van vid ett Sverige som väntar på stormakternas godkännande. Vi har aldrig gjort det tidigare utan vi har jobbat aktivt för nedrustning och hoppats att staterna går med på grund av

”Att en person får bestämma vilka människor som ska få existera på vår planet är förskräckligt men också djupt odemokratiskt.”

den enorma press som kommer från opinionen. För att få regeringen att komma till insikt behövs en starkare och större rörelse för ett kärnvapenförbud där folk säger tydligt vad de vill. Det är inte så att svenska folket inte är emot kärnvapen men det är inte en lika stor fråga som det var förut. Jag hoppas att det inte behöver ske ett till kärnvapenangrepp innan vi kommer till insikt om hur viktigt det är med ett kärnvapenförbud.

Jag är väldigt besviken på Sveriges agerande och jag finner inga skäl till varför vi inte ska skriva under TPNW. Jag har varit aktiv i frågan och fått ställa den till flera politiker och då har vi fått höra samma sak om och om igen, att man sätter sitt hopp till Stockholmsinitiativet och NPT. Men i så fall är man blind för vi har haft NPT i 50 år och önskad förändring har inte skett utan kärnvapnen moderniseras och beroende på ledare så ökar eller minskar innehavet av dem.

Rolf: Ja, utvecklingen som har varit på senare tid har inte varit bra i det avseendet. USA har sagt att om vi blir angripna med kemiska vapen så kan vi svara med kärnvapen. Ryssarna har sagt att om vi inte klarar ett konventionellt krig så kommer vi att använda taktiska kärnvapen. Och de laddar upp för det också, och Trump drog sig ju ur flera överenskommelser, så det är en försämring som pågår. Det illustrerar ytterligare vikten av att välja en annan väg. Och faktiskt är det så att även många ledare inom

stormakterna skulle önska att vi gör oss av med kärnvapnen, det vet jag.

Hur ser ni på det svenska civilsamhällets ansträngningar för att lyfta och driva frågan? Vad ska vi göra för att komma någon vart?

Hamza: Vi behöver jobba som vi gjort tidigare: organisera oss och samverka för att vi ska stå enade och för att det ska höras en väldigt tydlig röst mot kärnvapen. Vi behöver börja med Sverige först, få Sverige att skriva under TPNW, och sedan kan vi fortsätta arbeta aktivt mot kärnvapen. En jätteviktig fråga är *no first use*; att staterna förbinder sig att inte använda kärnvapen först i krig. När man fått staterna övertygade om att ingen har rätt att avfyra kärnvapen, först då kan vi komma någon vart.

Jag tror det behövs mycket bättre organisering mellan olika organisationer i civilsamhället som har som mål att avskaffa kärnvapen. Vi ska höja våra röster, debattera och engagera och prata tydligt om frågan. Och finnas i debatten när frågan lyfts. Det är väldigt lite som kan göras förutom att sätta den pressen. Vi kan inte lyckas om vi inte är enade och väldigt tydliga – det är då vi får folk med oss. Kärnvapens existens är ett hot mot mänsklig existens och så kommer det att vara tills vi börjar avskaffa dem aktivt. Att vi skriver under TPNW är första steget.

Rolf: Jag håller helt med, det går inte att vänta med detta. Att använda sig av ”stepping stone-resonemanget” i Stockholmsinitiativet är ett sätt att bara glida undan. Att man ska stärka NPT är bra men det räcker inte, vi måste ta det här stora steget. Det är det självklara att göra då det handlar om vår egen existens, inte minst för de yngre generationernas skull. Annars kommer vi att utrota oss. Vi har ju sett hur det går till i världen, det saknas klokskap internationellt så det här är någonting som vi måste göra. Vi har sjukdomar som vi är beredda att bekämpa med alla medel. Och här har vi någonting som vi vet kan utrota oss alla och som är ett verkligt hot – då måste vi agera!

■ AnnaLena Karlsson Andrews

FN FAKTA.

KÄRNVAPEN

Foto: Jean
På FN-dagen 2020 hade 50 stater ratificerat FN:s kärnvapenförbud vilket innebär att det kunde träda i kraft i januari 2021.

Oroande utveckling bakom nytt kärnvapenförbud

Ikke-spridningsavtalet (NPT) har under många decennier varit det viktigaste internationella avtalet om kärnvapen. Då det under senare år funnits många tecken på att nedrustningslöftena i avtalet inte kommer att följas har en folklig opinion lyckats få en stor grupp av stater att förhandla fram och anta ett nytt avtal om förbud mot kärnvapen (TPNW).

Det sägs att när Pandoras ask öppnades fylldes hela jorden av olyckor och sjukdomar. Kvar på botten fanns hoppet i form av aska. Kärnvapen, eller atombomber, liknas ibland vid en Pandoras ask. Med de två bomberna över Hiroshima och Nagasaki 1945 tog mänskligheten ett historiskt – och farligt – kliv in i atomåldern.

Kärnvapen är de mest kraftfulla vapen som finns, helt väsensskilda från andra vapen som använts eller skapats. I dagsläget finns det cirka 13 000 kärnvapenladdningar i nio länder. Även ett

begränsat krig med dessa vapen skulle få katastrofala konsekvenser för lång tid framåt. Utöver de direkta skadorna av detonationen och strålningen skulle det få förödande långsiktiga effekter på klimatet med missväxt och svält som följd.

Det finns idag fem erkända kärnvapenstater i världen: USA, Ryssland, Storbritannien, Frankrike och Kina. De fem fick rätt att behålla sina kärnvapen i samband med att ikke-spridningsavtalet (NPT) trädde i kraft 1970, men de fick också i avtalet ge löften om nedrustning. Utöver dessa fem finns det ytterligare

fyra stater som har kärnvapen – Indien, Pakistan, Israel och Nordkorea.

KÄRNVAPNENS HISTORIA

I slutet av 1930-talet upptäckte forskare att det gick att klyva atomkärnor och att en kedjereaktion av sådan klyvning skulle kunna användas som vapen. Under andra världskriget försökte både Tyskland och USA att utveckla vapen baserat på den nya tekniken. USA lyckades och mot slutet av andra världskriget mer eller mindre utplånades de japanska städerna Hiroshima och Nagasaki av

Foto: ian

FN:s konvention om kärnvapenförbud, TPNW, trädde i kraft den 22 januari 2021, något som firades med ett ljusspel på fasaden vid FN:s högkvarter i New York.

▶ två amerikanska kärnvapenbomber. Vittnesmålen från dessa bombningar och insikten om den humanitära katastrof som användningen av kärnvapen innebär gjorde att FN:s generalförsamling i sin allra första resolution, i januari 1946, beslutade sig för att verka för att avskaffa dessa vapen.

Men kärnvapnen avskaffades inte utan allt fler länder började i stället utveckla och skaffa dem. Sovjetunionen (dagens Ryssland) skaffade kärnvapen mot slutet av 1940-talet och en kapplöpning mellan USA och Sovjet inleddes. Storbritannien, Frankrike och Kina skaffade i sin tur kärnvapen under 1950- och 1960-talen. Sverige var ett av de länder som också övervägde att skaffa kärnvapen och

hade ett eget kärnvapenprogram. Detta avbröts under 1960-talet och ersattes av en tydlig politik för internationell kärnvapenedrustning.

1962 stod världen nära randen till ett kärnvapenkrig i och med Kubakrisen då USA reagerade resolut mot Sovjets utplacering av kärnvapen på Kuba. Efter några dagar med ett oerhört spänt läge mellan de två kärnvapenmakterna ledde förhandlingar till att båda länderna monterade ner strategiskt utplacerade missiler.

NPT-AVTALET

Under 1960-talet växte oron över att kärnvapen skulle spridas till ännu fler länder. 1968 lyckades staterna förhandla

fram icke-spridningsavtalet (Non-Proliferation Treaty, NPT) för att möta detta hot. Avtalet antogs i FN 1968 och trädde i kraft 1970. Då hade USA, Sovjet, Kina, Frankrike och Storbritannien redan kärnvapen. Dessa fem förpliktigades att inte sprida någon form av kärnvapen eller kärnvapentechnik till andra länder. De länder som inte hade kärnvapen förband sig att inte skaffa några. Avtalet innebär alltså att de fem kärnvapenstaterna i praktiken fick ett slags initialt monopol på kärnvapen.

Avtalet består av tre pelare där parterna till avtalet förbinder sig:

- att hindra spridning av kärnvapen och kärnvapentechnologi,
- att uppmuntra fredliga samarbeten gällande kärnenergi och
- att förhandla om nedrustning av redan existerande kärnvapen och dessutom verka för en bindande konvention om allmän och fullständig nedrustning.

Israel, Indien och Pakistan skrev aldrig under avtalet, och idag innehar även dessa tre länder kärnvapen. Nordkorea ingick i avtalet fram till 2003 då de drog sig ur och visade sig kunna provspränga egna kärnvapen. Avtalet har fått stor upplustning i världen och är i praktiken globalt täckande med de fyra ovan nämnda undantagen (Israel, Indien, Pakistan och Nordkorea).

Efter kalla kriget växte optimismen om att kärnvapnen kanske hade spelat ut sin roll och faktiskt skulle kunna avvecklas helt framöver. 1987 ingicks INF-avtalet om medeldistansrobotar

Förutom NPT och TPNW finns bland annat följande viktiga kärnvapenavtal:

CTBT – provstoppsavtalet

För att utveckla kärnvapen (och kanske också för att "visa musklerna") har ett par tusen provsprängningar av kärnvapen genomförts. Redan på 1960-talet förbjöds provsprängningar ovan jord och i haven, inte minst av miljöskäl. Under 1990-talet förhandlades texten till ett *fullständigt provstoppsavtal*, CTBT (Comprehensive Test-Ban Treaty) fram. Därmed kan även underjordiska kärnvapenprovsprängningar förbjudas. CTBT antogs 1996 av FN men kan inte träda i kraft förrän ett antal nyckelländer ratificerar avtalet, vilket bland annat USA, Kina, Nordkorea, Indien och Pakistan ännu inte har gjort. Avtalet har dock skapat en norm mot provsprängningar och under 2000-talet är det endast Nordkorea som genomfört sådana.

New START

Nya START är ett bilateralt avtal mellan USA och Ryssland som ratificerades 2011 och ersatte redan existerande avtal om kärnvapen med lång räckvidd ("strategiska"). De båda länderna kom överens om att begränsa sina utplacerade strategiska kärnvapenspetsar till 1 550 vardera. Avtalet riskerade att inte förlängas då det löpte ut i början av 2021, men i sista stund enades parterna om en förlängning på fem år.

INF

Det officiella namnet är Intermediate-Range Nuclear Forces, på svenska *INF-avtalet*. Det är ett avtal som slöts 1987 mellan Sovjetunionen (dagens Ryssland) och USA. Avtalet innebar att markbaserade medeldistansrobotar avskaffades. Bägge stater meddelade i början av 2019, efter ömsesidiga anklagelser om avtalsbrott, att de lämnar avtalet.

mellan USA och Sovjet vilket var en viktig milstolpe som ledde till att en hel kategori kärnvapen i stort sett försvann. Under 1990-talet minskade också antalet strategiska kärnvapen (det vill säga kärnvapen med särskilt lång räckvidd), bland annat tack vare de så kallade START-avtalen. Vid översynen av NPT-fördraget år 2000 meddelade kärnvapenstaterna att ett otvetydigt nedrustningslöfte från deras sida föreligger.

Därefter har tyvärr flera steg i fel riktning tagits. Misstron mellan USA och Ryssland har ökat sedan USA i början av 2000-talet lämnade det så kallade ABM-

avtalet och Ryssland prioriterat upp kärnvapens roll i den egna militärdoktrinen. USA och Nato räknar återigen Ryssland som ett hot och retoriken mellan USA och Ryssland har varit frän. Bägge stater meddelade i början av 2019, efter ömsesidiga anklagelser om avtalsbrott, att de utträder ur INF-avtalet. Därmed har hoppet om en kärnvapenfri värld fått sig en ordentlig törn.

Idag menar många experter att vi är närmare ett kärnvapenkrig än vi varit någon gång under de senaste decennierna. Som en motreaktion har nedrustningsvänliga stater och folkrörelser

för kärnvapenedrustning drivit fram det nya kärnvapenförbud, TPNW, som antogs av FN:s generalförsamling 2017.

TPNW

Den nya konventionen om ett förbud mot kärnvapen (TPNW, Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons) kunde förverkligas tack vare en folklig opinion där nätverket Ican (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons) spelade en avgörande roll. Ican tilldelades 2017 Nobels fredspris för sitt arbete. Avtalet (på svenska FN:s konvention om kärnvapenför-

Effekten av kärnvapen

De två atombomber som släpptes över Hiroshima och Nagasaki i augusti 1945 fick fruktansvärda humanitära konsekvenser. Det är enda gången som kärnvapen har använts mot människor. Överlevare vittnade om "märkligt moln", "enorma explosioner" och "fruktansvärda ljussken". Av flera skäl finns en stor osäkerhet runt hur många som drabbades av bomberna, men en ofta återopad siffra är att 230 000 människor dog omedelbart eller inom några månader efter att bomberna fällts. Det är värt att komma ihåg att jämfört med flertalet av dagens kärnvapen var dessa bomber svaga.

När ett kärnvapen exploderar är det första som händer att ett starkt ljussken bländar och bränner allt som existerar inom en viss radie. Platsen där bomben detoneras blir fullständigt förstörd, allt bränns upp, smulas sönder och förångas. Rök, gas och små partiklar från explosionen stiger upp mot himlen och bildar ett svampliknande moln. Det bildas en tryckvåg som slår sönder byggnader och människor på flera kilometers avstånd. Trycket påverkar även människor som befinner sig längre bort genom inre skador, såsom blödningar, spräckta trumhinnor och lungskador. Byggnader rasar och glassplitter, tegel och annat material blir till farliga projektiler. I Hiroshima beräknades 30 procent av dödsfallen ha orsakats av fallande och kringflygande material.

En skillnad mellan atombomber och vanliga bomber är skillnaden i sprängstyrka. En enda bomb kan räcka för att utplåna en stad. En annan viktig skillnad är radioaktiviteten. Vid en kärnvapenexplosion skapas stora mängder radioaktiv strålning. Denna kan döda människor omedelbart, men även lång tid efteråt genom strålsjuka och cancer. Radioaktiviteten kan också orsaka missfall hos gravida kvinnor eller missbildningar på foster. Det radioaktiva nedfallet, som med väder och vind kan spridas långt, kan via växter och djur skada människor långt efter kriget.

Vid ett stort eller medelstort kärnvapenkrig skulle också en kraftig och långsiktig klimatpåverkan tillkomma. De omfattande bränderna skulle orsaka rök som skulle lägga sig i stratosfären och skärma av solstrålningen, vilket skulle leda till en kraftig avkylning av jordytan ("nukleär höst" eller "nukleär vinter"). Effekten skulle kvarstå under lång tid och skapa missväxt, hungersnöd och massdöd på grund av svält.

Antalet kärnvapen i världen 2021

RYSSLAND 6 255

USA 5 500

KINA	350	
FRANKRIKE	290	
STORBRIANNIEN	225	
PAKISTAN	165	
INDIEN	165	
ISRAEL	90	
NORDKOREA*	20	

Det finns totalt cirka 13 000 kärnvapenstridsspetsar i världen. Varje symbol i denna graf representerar 20 stridsspetsar. Källa: Sipri.

*Siffran för Nordkorea är mycket osäker.

► bud) antogs 2017 av 122 av FN:s medlemsstater, däribland Sverige. Sedan 50 stater ratificerat avtalet trädde det i kraft den 22 januari 2021.

TPNW har som syfte att helt förbjuda kärnvapen. Det ska vara ett komplement till andra avtal och innebär inte att till exempel NPT har slutat att gälla. TPNW innebär att de deltagande staterna förbjuds att delta i alla former av kärnvapenaktiviteter. De får varken utveckla, testa, producera, skaffa, inneha, lagra, använda eller hota med att använda kärnvapen. I början av september 2021 hade 86 stater skrivit under avtalet, varav 55 också hade ratificerat det, det vill säga godkänt det i sina nationella parlament.

SVERIGE OCH TPNW

Sverige var ett av de länder som röstade ja till att anta TPNW men angav samtidigt en röstförklaring där en annan utformning av avtalet önskades på ett antal punkter. Några månader senare beslutade Sveriges regering att tillsätta en enmansutredning för att klargöra konsekvenserna av ett eventuellt svenskt tillträde till avtalet. Uppdraget gick till ambassadör Lars-Erik Lundin. Han

Foto: Ican

De 50 stater som ratificerat FN:s kärnvapenförbud, och därmed möjliggjort att det kunde träda i kraft, tackades i januari 2021 med rosor av den internationella kampanjen mot kärnvapen, Ican. På bilden en representant för Venezuela tillsammans med Icans representanter.

presenterade sin utredning i början av 2019 och menar där att Sverige inte bör tillträda konventionen i dess nuvarande form. Han framhåller bland annat att Sverige redan har internationella åtaganden gällande kärnvapen då vi anslöt oss till NPT 1970. Vidare menar han att det finns brister när det gäller kontrollen av staternas efterlevnad av avtalet. Han anser också att Sveriges relation till Nato kan försämrats och samarbeten försvåras, bland annat för att Nato har

kärnvapenavskräckning i sin doktrin.

Många civilsamhällsorganisationer och debattörer har varit kritiska till utredningen och tycker i stället att det är viktigt att Sverige ansluter sig till TPNW. Dels för att bli en del av avtalet och kunna påverka det inifrån men framförallt för att ta tydlig ställning mot kärnvapen och bidra till att stärka den globala normen mot sådana vapen.

DET HÄR KAN DU GÖRA:

Bli en del av den globala gräsrotsrörelsen för att avskaffa kärnvapnen! Alla kan hjälpa till – här är några förslag på vad DU kan göra:

Engagera dig i din FN-förening!

Som medlem i Svenska FN-förbundet kan du föreslå din lokala FN-förening att arrangera en föreläsning, ett torgmöte eller andra aktiviteter som rör kärnvapenfrågan. Det är upp till varje förening att besluta om sin verksamhet och själv kan du både vara med och forma den och delta i aktiviteterna. Att engagera sig är berikande på många sätt och förutom att driva sakfrågor kan du få nya kunskaper och nya vänner. Hitta din närmaste FN-förening på fn.se eller ring FN-förbundet på 08-462 25 40.

Kontakta en politiker!

Det folkliga stödet för svensk anslutning till FN:s kärnvapenförbud TPNW är starkt. Men alltför få politiker och partier instämmer ännu i kravet. Vi behöver påverka politiker för att Sverige ska ansluta sig. På riksdagen.se (under "ledamöter & partier") kan du se ledamöterna från din valkrets och kontaktuppgifter. Du kan förstås också med fördel skriva till partiernas lokalavdelningar och/eller enskilda lokala politiker. Vill du ha tips kring detta, hör av dig till FN-förbundets handläggare för fred och säkerhet: jens.pettersson@fn.se.

Lär dig mer!

Det finns många resurser och mycket att lära om kärnvapen. FN-förbundet arrangerar ofta föreläsningar och seminarier i frågan och informerar på fn.se/karnvapen. FN-förbundet är också partner till Ican, den globala folkrörelsekoalitionen mot kärnvapen, och även deras hemsida icanw.org är värd ett besök. Unoda, FN:s avdelning för nedrustningsfrågor, har en faktaspäckad hemsida om kärnvapen, www.un.org/disarmament/wmd/nuclear, liksom FN:s nedrustningsforskningsinstitut Unidir: https://unidir.org.

Foto: UK Ministry of Defense

En brittisk ubåt av typen Vanguard kan bära upp till 16 missiler som var och en kan bära tolv stridsspetsar. Varje stridsspets har en detonationskraft på upp till 100 kiloton TNT vilket är ungefär åtta gånger mer än atombomben som exploderade över Hiroshima.

Kärnvapenmakten Storbritannien Regeringen rustar upp – men många briter vill rusta ner

I Storbritannien kämpar det brittiska FN-förbundet UNA-UK mot ett politiskt etablissemang där få vågar uttala kritik mot landets kärnvapendoktrin. Samtidigt finns ett folkligt stöd för att röra sig i riktning mot kärnvapenedrustning.

– När TPNW trädde i kraft kändes det som att decennier av hårt arbete äntligen gav lön för mödan. Trots att vi jobbar i ett land vars politik går stick i stäv med vårt mål, innebar ikraftträdandet ett erkännande av att det vi står för har fått genklang i världen, säger Ben Donaldson, kampanjledare för brittiska FN-förbundet (UNA-UK).

Han har arbetat med frågan om kärnvapenedrustning i tio år och är även en av samordnarna i nätverket ICAN-UK, en brittisk koalition av ett 80-tal olika organisationer som vill avskaffa kärnvapen.

– Vi samordnar aktioner, försöker öka folks kunskap och samlar in underskrifter. Vi brukar också arrangera olika evenemang i parlamentet, säger Ben Donaldson.

HAR SÄLLAN TID

Till dessa bjuder ICAN-UK in representanter från FN eller andra experter som håller i diskussionerna, men det kan

också handla om ren information om opinionsläget i landet.

– Parlamentsledamöterna har sällan tid att sätta sig in i frågan. När vi förklarar att 130 nationer har förhandlat fram TPNW, då lyssnar de. Särskilt om vi understryker att många av dem är länder som vi efter brexit ska förhandla fram nya handelsavtal med. Vi måste ta dessa länders oro för kärnvapen på allvar, säger Ben Donaldson.

I den nationella debatten framhåller förespråkarna nationens suveränitet, status och säkerhet som argument för att behålla kärnvapnen. Men TPNW har ändrat riktning på debatten. Avtalet tar upp riskerna och den mänskliga aspekten, vilket är en viktig del av kampanjarbetet, förklarar Ben Donaldson.

– Att framhålla de faror det innebär för briter själva när landets kärnvapen transporteras på våra motorvägar är ett effektivt sätt att mobilisera allmänhetens stöd. Vad som inte är särskilt effektivt är att försöka gå på regeringen,

den är en stark motståndare till TPNW, säger han.

TOXISK MASKULINITET

Debatten i parlamentet präglas av en toxisk maskulinitet där kärnvapenanhängare vill framstå som tuffa och handlingskraftiga, fortsätter Ben Donaldson.

– Oavsett partifärg är det politiskt självmord att ens andas en tvekan om användningen av kärnvapen och Storbritanniens legitimitet att ha kärnvapen.

På regional nivå är stämningen annorlunda, inte minst i Skottland där landets kärnvapenlager och kärnvapenbestyckade ubåtar finns. Det största partiet i det skotska parlamentet, SNP, leds av Nicola Sturgeon som är en uttalad förespråkare av en kärnvapenfri värld.

Hur den folkliga opinionen står är svårt att säga, tycker Ben Donaldson. Enligt den senaste undersökningen ville 59 procent av briter att regeringen skulle skriva under TPNW. Andra undersökningar visar att folk vill hålla fast vid kärnvapnen – så länge andra gör det.

– På lokal nivå är det flera städer som stödjer TPNW, bland annat Manchester, Leeds, Oxford och Edinburgh. Det ger oss sakta men säkert ett lapptäcke av lokala politiker som motsätter sig kärnvapnen.

FLER STRIDSSPETSAR

I mars 2021, två månader efter att TPNW trädde i kraft, tillkännagav den brittiska regeringen att den höjer taket för antalet kärnvapenstridsspetsar i lager. Med det nya försvarsstrategiska beslutet ska Storbritannien höja taket till 260 stridsspetsar, i stället för att sänka det till 180 så som beslutades 2010 av den dåvarande regeringen. För närvarande har Storbritannien ungefär 225 kärnvapenstridsspetsar.

– Det var ett stort bakslag för oss, men också för flera högprofilerade politiker av alla partifärger. Storbritanniens allierade inom Nato blev förvånade och FN:s generalsekreterare sa att det gick emot Storbritanniens internationella åtagande. Det var på alla sätt ett ogenomtänkt beslut som inte tog hänsyn till de globala konsekvenserna, säger Ben Donaldson.

■ Görrel Espelund, frilansskribent

Rysk kärnvapenjätte i FN:s företagsnätverk

I augusti slog Svenska FN-förbundet larm om att det ryska storföretaget Rosatom i oktober 2020 blivit medlem i FN:s företagsnätverk Global Compact. Rosatom är den ryska statens företag för kärnkrafts- och kärnvapenproduktion och ansvarar för all rysk utveckling och produktion av kärnvapenladdningar.

Global Compact är ett FN-initiativ för att engagera näringslivet i arbetet för en hållbar värld. Företag som ansluter sig förbinder sig att följa tio etiska principer. De som är involverade i produktionen av personminor, klustervapen och tobak är dock portade från medlemskap.

I en debattartikel i Svenska Dagbladet den 6 augusti krävde FN-förbundet att Global Compact ska justera sina riktlinjer för medlemskap och att företag involverade i kärnvapenproduktion inte ska välkomnas. Detta mot bakgrund av FN:s nya konvention om kärnvapenförbud som trädde i kraft i januari 2021. ”För att gå i takt med det globala nedrustningsarbetet och den egna rakryggade hållningen mot kärnvapen behöver FN justera regelverket för Global Compact”, skriver FN-förbundet.

Världshorisont har vid upprepade tillfällen sökt Global Compact för en

Rysslands president Putin tillsammans med en företrädare för Rosatom.

kommentar men hade vid denna tidnings pressläggning inte fått svar.

Antalet stridsklara kärnvapen ökar

För första gången sedan kalla kriget ökar antalet kärnvapenstridsspetsar som är redo att avfyras med kort varsel, från 3 720 förra året till 3 825 i början av 2021. Det visar fredsforskningsinstitutet Sipris årsrapport för 2021 som publicerades i juni. Samtidigt har det totala antalet kärnvapenstridsspetsar i världen minskat, från omkring 13 400 i början av 2020 till uppskattningsvis 13 080 stridsspetsar ett år senare.

Bland de nio stater som idag har kärnvapen har Ryssland och USA en särställning då de kontrollerar över 90 procent av dessa vapen. Båda staterna har omfattande och mycket kostsamma projekt igång för att modernisera och förnya både kärnstridsspetsarna och de missiler, flygplan och ubåtar som kan bära dem.

Enligt Sipris talesperson tyder mycket på att både Ryssland och USA ser kärnvapen som en allt viktigare del av sina säkerhetsdoktriner. De resterande sju kärnvapenmakterna är även de i färd med att antingen utveckla eller utplacera nya kärnvapensystem eller säger att de planerar detta, enligt Sipri.

Ny kommission för gemensam säkerhet bildad

Nästa år är det 40 år sedan en internationell kommission ledd av Olof Palme myntade begreppet gemensam säkerhet (common security). Enligt den så kallade Palmekommissionen finns inga segrare efter ett kärnvapenkrig, endast ömsesidig förintelse, och därför hjälper inte fler och kraftigare vapen. Säkerhet måste i stället nås gemensamt.

Med anledning av 40-årsminnet har en ny global högnivåkommission för gemensam säkerhet bildats på initiativ av Olof Palmes Internationella Center, International Trade Union Confederation och International Peace Bureau. ”I dag när spänningen mellan supermakterna ökar, nedrustningsavtal sägs upp och massförstörelsevapnen blir allt mer avancerade är det dags att åter lyfta begreppet gemensam säkerhet”, enligt Palmecentret som i sitt pressmeddelande meddelade att kommissionen även kommer att analysera nya utmaningar så som klimatförändringar, obalanserad globalisering, konsekvenserna av covid-19-pandemin och den globala tillbakagången för demokratin. Läs mer på www.commonsecurity.org.

Symbios mellan stater, industri och lobbyister kartlagd

Ican, den internationella kampanjen mot kärnvapen, har kartlagt hur kärnvapenstaterna i symbios med industrin spenderar enorma summor på kärnvapen. I sin rapport visar de hur skattepengar går till företag som tillverkar kärnvapen, företag som i sin tur betalar lobbyister och tankesmedjor för att skapa positiv opinion om kärnvapen och påverka politiker att spendera ännu mer pengar på dessa vapen.

”Samtidigt som pandemin lamslog världen och en överbelastad sjukvård gick på knäna spenderade världens nio kärnvapenstater 72,6 miljarder dollar i skattepengar på sina kärnvapen under 2020, en ökning med 1,4 miljarder dollar från 2019”, konstaterar Svenska Läkare mot Kärnvapen i ett pressmeddelande med anledning av rapporten.

Icans rapport har titeln ”Complicit [medskyldig]: 2020 Global Nuclear Weapons Spending”. Av skattepengarna som gick till kärnvapen gick 27,7 miljarder dollar till 11 franska, brittiska och amerikanska företag som i sin tur lade 5-10 miljoner dollar på att finansiera minst 12 tankesmedjor specialiserade på kärnvapenpolitik. Bolagen lade även 117 miljoner dollar på lobbyister.

Cecilia Tengroth vill på middagar hellre prata om konfliktlösning än om semesterplaner. Det kan också hända att hon sprutar eld.

Diskussionsglad folkrättsfantast ny generalsekreterare

Den 1 oktober får Svenska FN-förbundet en ny generalsekreterare, juristen Cecilia Tengroth. Här svarar hon på Världshorisonts frågor.

Vilken utbildningsbakgrund har du och hur kom du in i vår bransch?

Jag är jurist, men har också läst kurser i filosofi, statsvetenskap, pedagogik och kriminologi. Jag har också gått FN-domstolens så kallade Diploma Course i Haag, Nederländerna. Det var en superintressant blandning av teori och praktik med lärare från FN-systemet och de internationella brottmålsdomstolarna i Haag. Rekommenderar den varmt till den som vill fördjupa sig i folkrätten! Att det sedan blivit arbete i denna bransch var ett medvetet val då jag ville jobba med folkrätt och humanitära frågor.

När kom du i kontakt med FN-förbundet för första gången?

Jag minns FN-förbundets verksamhet mycket väl från min studietid. Jag var aktiv i en organisation som hette Studenter för Sarajevo som stöttade studenter under kriget på Balkan. Då hade vi också samverkan med andra organisationer, bland annat FN-förbundet. Jag

uppfattade förbundet som tydligt och trovärdigt när det gällde att kommentera FN-beslut och internationella frågor.

Vad är den viktigaste uppgiften för Svenska FN-förbundet, tycker du?

Jag tror att det är för tidigt för mig att uttala mig om det. Dels behöver jag lära känna förbundet och dess medlemmar och personal, dels är de utmaningar vi står inför idag så pass komplexa att det är svårt att peka ut en enskilt avgörande uppgift. Men för mig personligen ligger alltid utbildning, kunskapsspridning och påverkansarbete varmt om hjärtat. Jag tror starkt på att om allmänheten, politiker, beslutsfattare, företagsledare med flera får kunskap om vad som händer i världen, och vilka verktyg som finns för att hantera det, så ökar förutsättningarna för bra agerande.

När du presenterade dig för personalen sa du att du är "orimligt intresserad av folkrätt och internationella relationer".

Vad kan det ta sig för uttryck?

Ha ha ha! Ja, det stämmer. Förutom att läsa mycket och följa daglig rapportering om världshändelser så har jag ett stort historieintresse. Just nu har jag till exempel snöat in på åren efter andra världskriget och hur Europa, och särskilt Tyskland, kunde återuppbyggas. Hur klarade man av att bygga upp något som var så fullkomligt söndertrasat och hur orkade man under denna tid ändå vara så lösningsorienterad och till exempel etablera FN och EU:s föregångare? Flertalet av våra tyngre folkrättskonventioner och samarbetsorgan växte ju fram under denna tid. Väldigt intressant att se hur djupaste hopplöshet och sorg kan existera parallellt med driv och förändringsvilja.

Sen är jag, som flera av oss som gillar internationella frågor och ogillar orättvisor, diskussionsglad och vill på middagar hellre prata om konfliktlösning än om semesterplaner.

Du sa även att FN aldrig har varit viktigare. Förklara!

Det är fullkomligt uppenbart att de stora utmaningar som vi idag står inför inte kan lösas av vare sig enskilda stater eller med snabba lösningar. Vi vet att de vägar vi måste gå nu kräver globalt samarbete – både mellan stater men också med företag. Sen är det en annan fråga om stater, beslutsfattare, näringslivet med flera är villiga att göra det som krävs. Där har FN-förbundet ett viktigt uppdrag att just verka för globalt samarbete och sprida kunskap om varför det är så viktigt.

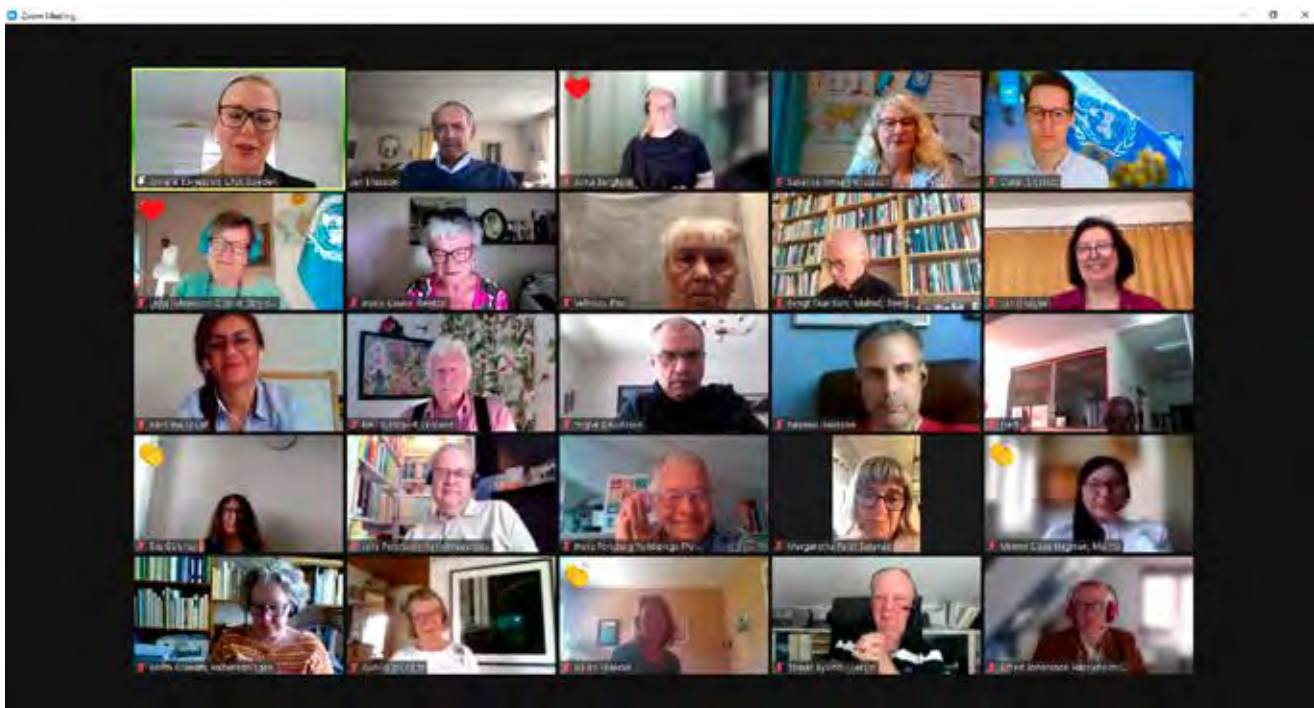
Vad är ditt främsta mål nu när du tar över ledningen på Skolgränd?

Bland det första jag vill göra är så klart att träffa så många FN-förbundare som möjligt, både digitalt och fysiskt i den utsträckning det går. Jag kommer från Svenska Röda Korset där jag jobbat som stabschef, och vet att i organisationer som våra finns en magisk blandning av kompetens och engagemang hos anställda och frivilliga. Den vill jag lyssna in.

Rolig kurios om dig som privatperson?

Jag kan spruta eld! Otippat roligt partytrick. Och jag har varit med i SM i brädspel. Ett mindre uppskattat partytrick.

■ AnnaLena Karlsson Andrews

Omkring 150 personer deltog i FN-förbundets digitala kongress. Här är några av dem.

Stort engagemang på digital kongress Klimat och kärnvapen prioriteras i FN-rörelsen

Omkring 150 personer samlades den 12-13 juni framför sina datorer för att genomföra Svenska FN-förbundets kongress 2021. Annelie Börjesson omvaldes till ordförande och inriktningen för arbetet under de kommande tre åren stakades ut.

För första gången någonsin genomförde Svenska FN-förbundet i juni 2021 en kongress i digital form. Kongressen är förbundets högsta beslutande organ och hålls vart tredje år. Vanligtvis är det en myllrande mötesplats där FN-aktivister från hela landet samlas och under två dagar bedriver intensiva diskussioner om allt från världsfreden till medlemsavgifter.

Inte mycket var sig likt detta år på grund av pandemin men de sedvanliga formaliteterna kunde ändå hanteras under själva kongresshelgen liksom merparten av de 39 inkomna motionerna. Resterande motioner hanterades digitalt i efterhand.

Förbundet hade valt mötesverktyget Zoom och som komplement röstningsverktyget VoteIT. Ett presidium från företaget Styrelsepost höll i förhand-

lingarna och lotsade de 70 ombuden samt övriga deltagare – observatörer, styrelseledamöter och anställda – med stadig hand genom diskussioner och omröstningar.

TRE WEBBINARIER

Inför kongressen hade kansliet genomfört flera utbildningar för deltagarna i de digitala verktygen. Dessutom hade FN-förbundet detta år valt att bjuda in alla medlemmar till tre olika webinarier en dryg vecka före kongresshelgen där tre viktiga styrelsepropositioner diskuterades tillsammans med de motioner på samma tema som kommit in. De tre ämnen som på detta sätt lyftes i särskild ordning var klimatfrågan, förbundets skolverksamhet och stärkandet av FN-rörelsen. Upplägget gjorde att det redan fanns stor samsyn i dessa frågor

vid inledningen av kongressen och att värdefull tid därmed kunde sparas till andra frågor där diskussion behövdes.

Ett annat nytt grepp inför kongressen 2021 var en kort film där måldokumentet för den kommande treårsperioden lyftes och visualiserades. Filmen visades både under de förberedande webinarier och på själva kongressen. Tanken är att den även ska kunna användas fortsättningsvis när FN-förbundets arbete presenteras, något som ombuden verkade tycka är en god idé.

– Jag har sett den fyra gånger och jag tycker fortfarande att den är väldigt bra, konstaterade Jan Lindelöf från Kristianstads FN-förening, vars inlägg inledde en lång och livlig diskussion om måldokumentet och förbundets övergripande inriktning och arbete.

Till slut blev det bestämt att alla synpunkter på texten skulle skickas till redaktionsrådet för bearbetning. Frågan tog en stor del av första kongressdagen i anspråk då en del av de formuleringar som först antogs skulle ha medfört en så stor omläggning av verksamheten

att styrelsen såg sig nödgad att varna för att annan verksamhet inte skulle gå att genomföra som planerat. Det i sin tur gjorde att alla punkterna i måldokumentet togs upp för beslut en andra gång. Kongressen röstade då i linje med redaktionsrådets och styrelsens förslag.

PRIORITERADE FRÅGOR

I det grundligt diskuterade måldokumentet framgår att FN-förbundet under verksamhetsperioden 2022-2024 ska bedriva opinionsbildning och påverkansarbete ”i frågor som rör mänsklig säkerhet (grova krigsförbrytelser samt kärnvapen och andra synnerligen inhumana vapen), utveckling (klimat samt jämlikhet) och mänskliga rättigheter (antirasism, flickors och kvinnors rättigheter samt demokrati)”.

Klimatet är en fråga som debatterats vid alla kongresser under senare år men där resurser saknats för att göra en större satsning. Styrelsens förslag att göra detta till en prioriterad fråga framöver möttes därför av starkt gensvar från rörelsen och flera kongressombud framhöll att klimatet är vår tids största ödesfråga tillsammans med kärnvapenfrågan.

Stockholms FN-förenings motion om att arrangera ett klimatforum nästa år, i anslutning till regeringens konferens Stockholm+50 (som markerar att det gått 50 år sedan FN:s första miljökonferens i Stockholm 1972), och att göra detta forum till ett avstamp för FN-rörelsens arbete med frågan, fick bifall på alla punkter. Kongressen beslutade också bland annat att förbundet särskilt ska följa det arbete som görs inom FN:s ramkonvention om klimatförändringar (Framework Convention on Climate Change, UNFCCC) och FN:s miljöprogram UNEP.

HÖRDES MEST

Den falang som hördes mest på årets kongress var annars en grupp ombud, med Helge Sonntag från Dalarnas FN-distrikt i spetsen, som förespråkade att FN-förbundet ska prioritera sitt arbete mot kärnvapen ytterligare.

– Det har gått tre år sedan förra kongressen men Sverige har fortfarande inte ratificerat FN:s kärnvapenförbud – det vi har gjort i den här frågan har inte räckt! Vi ska arbeta vidare med alla frågor men om vi inte får bort kärnvapnen har vi ingen framtid, sa Sonntag som drev

En film som presenterade förbundets nya måldokument var ett populärt inslag.

linjen att kärnvapen borde omnämnas som Svenska FN-förbundets enskilt viktigaste fråga.

Efter flera engagerade inlägg nåddes en kompromiss som innebär att FN-förbundet ska prioritera frågan ytterligare på de sätt som går utan att det tar större ekonomiska resurser i anspråk – till exempel genom att lyfta den ännu tydligare i olika delar av verksamheten, som skolverksamhet och materialproduktion. Vidare beslutades att samarbetet med andra organisationer som jobbar för en svensk ratificering av kärnvapenförbudet ska öka, att manifestationer ska uppmanas i samband med Hiroshimadagen den 6 augusti och FN:s dag mot kärnvapen den 26 september, och att de politiska partierna ska påverkas i frågan inför riksdagsvalet 2022.

När det gäller förbundets skolverksamhet innehöll styrelsens proposition ett förslag om att verksamheten ska breddas till att omfatta även de yngre årsgrupperna och ett nytt medlemserbjudande till grundskolor tas fram.

Förslaget mötte stort gensvar hos ombuden och låg även väl i linje med flera motioner. Förutom den föreslagna satsningen på grundskolan beslutades bland annat att även förskolan och särskolan ska erbjudas det nya medlemspaketet och att FN-förbundet ska inleda ett samarbete med Sveriges Elevkårer, i enlighet med en motion från Göteborg.

NYA ARBETSFORMER BEHÖVS

Bakgrunden till styrelsens proposition om att stärka den svenska FN-rörelsen är det vikande intresse för traditionellt föreningsarbete som drabbat många organisationer under senare år liksom svårigheter med att värva nya medlemmar, behålla befintliga medlemmar och att få fler att engagera sig aktivt.

”Vi ser samtidigt att det finns ett stort intresse och engagemang i samhället för de frågor som vi arbetar med, men att vår nuvarande organisationsform ofta inte är det sätt som man väljer att använda för att kanalisera det. I stället samlas engagemanget i olika former av aktionsgrupper, forum och sociala

Veterandiplomaten Jan Eliasson var en av talarna vid kongressen.

medier. Vi behöver därför finna nya vägar att erbjuda människor att bli en del av vår rörelse”, står det i propositionen där en konsultation med lokal-föreningarna under våren 2021 också redovisas.

Propositionen togs emot positivt och dess förslag om att ge styrelsen mandat att utveckla och testa nya former för engagemang och medlemskap bifölls av en enig kongress. Samtidigt uppstod debatt kring flera motioner som rörde olika aspekter av folkrörelsearbetet. Eskilstuna FN-förening hade motionerat om att kvaliteten på servicen från FN-förbundets kansli måste bli bättre och fick bifall på det. En motion om förbättrad medlemsvård från Göteborgs FN-förening ledde till en diskussion där flera ombud framhöll att medlemsvård är minst lika viktigt som medlemsrekrytering och att kansliet behöver göra mer.

– Vi behöver en strategi specifikt för medlemsvård. Med den här motionen vill vi sätta press på förbundet så det tar ett rejält krafttag kring frågan, sa Albin Oskarsson från Göteborg och fick med sig hela kongressen och till slut även styrelsen på sin linje.

UPPSKATTADE TALARE

Mycket uppskattade inslag under årets kongress var tal av bland andra FN:s tidigare vice generalsekreterare Jan Eliasson, visselblåsaren Anders Kompass och chefen för Stockholm Resilience Center Line Gordon. Lördagen avslutades dessutom i sällskap av fyra av förbundets goodwill-ambassadörer där artisten Anna Bergendahl och programledaren Annika Jankell medverkade med varsin inspelad hälsning medan friidrottaren Carolina Klüft och artisten Oscar Molander deltog live och samtalade med ordförande Annelie Börjesson om sitt engagemang.

Övriga beslut under årets kongress var bland annat följande:

- Demokrati ska vara temat för firandet av FN-dagen 2021.
 - FN-förbundet ska verka för att en äldrekonvention antas av FN.
 - Medlemskap för unga under 18 år ska vara gratis så snart förbundet kunnat lösa frågan tekniskt.
- Läs mer på www.fn.se/kongress2021.

■ AnnaLena Karlsson Andrews

Vad tyckte du om kongressen?

Foto: Claes Grunditz

Det var bra att vi bestämde att vi ska fortsätta jobba brett med FN-frågor och inte bara med kärnvapen-

frågan, även om den är jätteviktig. För mig var det dock en stor utmaning med tekniken. Som tur var fick jag god hjälp från kansliet så det löste sig. En fördel med att mötet var digitalt var kanske annars att fler vågade yttra sig. Vid våra fysiska kongresser är det ofta samma personer som är uppe i talarstolen gång på gång.

Gunilla Grunditz, Varbergs FN-förening

Foto: privat

Det var min första kongress och det var jättespännande, trots att allt skedde digitalt.

Diskussionerna var oerhört intressanta. Från Göteborgs FN-förening är vi glada över att Annelie Börjesson, som är göteborgare, fick fortsatt förtroende och att tre av våra motioner gick igenom. Det var också roligt att ta del av den demokratiska arena som en kongress är och att se vilket stort inflytande vi medlemmar faktiskt har!

Albin Oskarsson, Göteborgs FN-förening

Foto: Kerstin Forsberg

Det var jättekul att vara med och fantastiskt att se hur stort engagemang det finns ute i vår rörelse. Att det

skulle genomföras digitalt var så klart en utmaning men det var mycket väl förberett av kansliet som inför kongressen hade arrangerat flera utbildningar i Zoom och VoteIT och även webinarier om några av sakfrågorna. Presidiet var också mycket professionellt och löste det mesta med tålmod och vänlighet.

Hans Forsberg, Nyköpings FN-förening

Här är den nya styrelsen!

Foto: Svenska FN-förbundet/Robin Strand

FN-förbundets styrelse 2021-2024: Längst bak: Bengt Skarstam, Petter Ölmunger, Abdulla Ahmad Miri. I mitten: Tajma Susic, Anna Höggren, Anna Kläppe. Längst fram från vänster: Malin Åberg Aas (personalrepresentant), Sofia Strinnholm, Aron Sortelius, Véronique Simon, Osman Saidabdala. Sittande: Annelie Börjesson. Frånvarande: Niklas Carlsson, Maria Andersson Willner.

Valberedning och revisorer: Till ny ordförande för valberedningen valdes Mona Haghou Strindberg. Ledamöter i valberedningen är Carina Almgren, Berith Granath, Mimmi Clase Hagman, Ebba Krumlinde, Sameer Lafta (suppleant) och Gabriel Bake (suppleant). Till ordinarie revisorer valdes Johan Andersson och Sonja Gardefjord. Revisorssuppleant är Gunilla Lundström.

Hållbara bostäder i Malmö.

Foto: Fredrik Johansson/Evanovio/Malmö Stad

Malmö, Helsingborg, Uppsala och Stockholm. Alla fyra deltar i Glokala Sverige, det kommunikations- och utbildningsprojekt som FN-förbundet bedriver i samarbete med Sveriges kommuner och regioner, SKR, samt Internationellt centrum för lokal demokrati, ICLD.

Temat för Malmö stads VLR är hållbarhetsintegrering i styr- och lednings-system med budget, mål, uppföljning och styrdokument i fokus.

Helsingborg har sedan 2016 ett livskvalitetsprogram; ett stadsövergripande styrdokument för sitt arbete med hållbar utveckling, miljö och folkhälsa. Under våren sammanställde kommunen också för första gången en VLR.

Uppsalas första VLR visar hur kommunen har integrerat Agenda 2030 i sin styrning. Den beskriver vidare hur man har arbetat med delmålen i Agenda 2030 och lyfter fram ett antal lärdomar utifrån de erfarenheter som gjorts.

Stockholms stads första samlade rapport om Agenda 2030 ger en lägesbild av hållbarhetsarbetet i staden och belyser utmaningar, målkonflikter och synergieffekter. Den ska vara ett underlag för diskussion och beslut om vilka prioriteringar eller åtgärder som behövs för att nå stadens långsiktiga vision år 2040.

Mer information, de fyra kommunernas rapporter liksom Sveriges rapport till HLPF finns på Glokala Sveriges webbsida: fn.se/glokala sverige

Agenda 2030

Fyra svenska kommuner rapporterade till FN

I juli ägde FN:s årliga högnivåforum rum där arbetet med Agenda 2030 följs upp globalt, nationellt och lokalt. För första gången rapporterade Malmö, Helsingborg, Uppsala och Stockholm till FN om sitt hållbarhetsarbete.

HLPF, High Level Political Forum, är FN:s årliga politiska högnivåmöte för uppföljning av Agenda 2030. Årets möte genomfördes digitalt i juli och hade stort fokus på hur pandemin påverkar arbetet med de globala målen.

Sverige rapporterade på nationell nivå men även lokala myndigheter kan rapportera till HLPF genom mekanis-

men VLR, Voluntary Local Review. En VLR-rapport består av en beskrivning av vilka mål och delområden som den lokala myndigheten beaktat samt en bedömning av hur man räknar med att i framtiden bidra till ökad hållbarhet på sina ansvarsområden.

I år rapporterade för första gången fyra svenska kommuner till HLPF:

En kvinna i regeringen av Gunnel Karlsson

”En kvinna i regeringen”, av genusvetaren och historikern Gunnel Karlsson (Appell förlag), handlar om Ulla Lindström som under flera decennier spelade en central roll i svensk politik. Till stor del är boken en skildring av en stark och stridbar kvinnlig politiker i det gamla Folkhemssverige, styrt av män. Samtidigt får vi inblick i hur diskussionen gick i många viktiga sakfrågor under 1940-, 50- och 60-talen. Som socialdemokratisk minister under 1954 till 1966 lade Lindström grunden för den svenska jämställdhetspolitiken, med tvåförsörjarfamilj och barnomsorg i samhällets regi. Hon hade också ”u-landsbi-ståndet” på sitt bord och spelade en viktig

roll i S-kvinnornas motstånd mot utvecklandet av svenska kärnvapen.

Av särskilt intresse för Världshorisonts läsare är kanske skildringarna inifrån FN då Ulla Lindström under närmare 20 år ingick i den svenska FN-delegationen. Under sin första tjänstgöring i FN-högkvarteret hösten 1947 konstaterade hon att endast ett 15-tal av omkring 570 FN-delegater från 55 länder var kvinnor. Med åren blev hon en rutinerad talare i FN-sammanhang och under en period på 50-talet ingick

hon i en i sammanhanget ovanlig trio då hon vikarierade som chef för FN-delegationen samtidigt som Agda Rössel var svensk FN-ambassadör och Alva Myrdal chef för FN:s sociala program. Lindström gjorde en historisk insats genom sin kamp för att lyfta frågan om ”barnbe-gränsning” i FN, ett ämne som många av de manliga delegaterna inte ansåg passade sig. ”Hela FN rodnar, Ulla!”, lär Dag Hammarskjöld skämtsamt ha sagt till henne efter ett av hennes anföranden i frågan.

■ Anna Lena Karlsson Andrews

FN-förbundet på bokmässan

Fredagen den 24 september arrangerar FN-förbundet två programpunkter på bokmässans Globala Torget på Världskulturmuseet i Göteborg. Temat för årets bokmessa är demokrati och först ut kl 14.00-14.30 är ett samtal mellan FN-förbundets ordförande Annelie Börjesson och professor Sofia Näsström utifrån boken *Demokrati – en liten bok om en stor sak*. Lite senare, kl 15.20-15.50, blir det samtal mellan Annelie Börjesson, Anders Rönquist, chef för Sidans enhet för multilateral samordning, och Carl Skau, chef för utrikesdepartementets FN-enhet. Båda samtalen kommer att sändas live och också gå att se i efterhand. Mer info och länkar till sändningarna finns på FN-förbundets hemsida, Globala Torgets hemsida och i sociala medier.

Insamling till Afghanistan

FN-förbundet har startat en insamling till Afghanistan med anledning av det kritiska läget där. Swisha din gåva till 90 05 638 och skriv Afghanistan så bidrar du till FN:s arbete med att hjälpa flickor och kvinnor på plats.

Rollspel om klimat

Nu har läsåret startat för våra 37 FN-skolor. Med COP 26 och Stockholm+50 runt hörnet presenterar vi ett uppdaterat klimatrollspel på fn.se/rollspel.

Höstens kurser

FN-förbundet har nu öppnat för anmälan till höstens kurser som alla kommer

att hållas digitalt. Vi erbjuder en grundkurs om FN:s historia, struktur och verksamhet (A-kurs, den 3 november), en kurs om FN som skydd mot kärnvapen, minor och folkmord (B-kurs, 12 november), samt en kurs om hållbar utveckling (B-kurs, 23 november). Läs mer på fn.se/kalender. Välkommen att delta!

Webbinarium med Unmas och ICBL

Ett unikt tillfälle till insyn i frågan om det gissel som minor och liknande vapen utgör i och efter konflikter ges torsdag den 25 november kl 15. Då samlar vi i Svenska FN-förbundet en svensk publik för att lära oss mer om min-situationen i världen och få exempel på hur FN arbetar i fält med röjning av minor och andra explosiva lämningar efter krig. Föreläser gör experter från nobelprisbelönda ICBL (International Campaign to Ban Landmines), där vi är medlemmar, och Unmas (United Nations Mine Action Service), vars fältverksamhet vi stödjer ekonomiskt. Det hela har formen av ett webinarium på Zoom och är kostnadsfritt. Läs mer och anmäl dig på fn.se/kalender!

På gång i Glokala Sverige

I Glokala Sverige deltar nu över hälften av Sveriges kommuner och nästan samtliga regioner. I höst får de flesta av årets nya deltagare sin grundutbildning. Den årliga konferensen Mötesplats

Agenda 2030 äger rum i november och ännu fler kommuner och regioner kommer att bjudas in att delta i Glokala Sverige inför 2022.

Är din kommun med i Glokala Sverige? Det kan du ta reda på här: fn.se/glokalasverige/deltagare

Sprid Världshorisont!

Hjälp till att sprida kunskap och engagemang i FN-frågor genom att låta fler personer få del av ditt exemplar av Världshorisont! Om du inte brukar spara tidningen är det en bra idé att stryka över adressen på baksidan, stoppa den i väskan och lämna den i närmaste personal- eller väntrum!

Personality

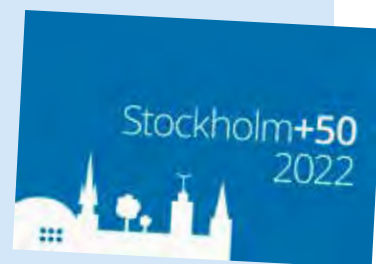
Cecilia Tengroth tillträder den 1 oktober som FN-förbundets nya generalsekreterare (se intervju på sidan 17). Pearl Mulkerrins är ny rådgivare för mänskliga rättigheter. Leymuun Farah är ny ungdomssekreterare. Andrea Nyberg är ny projektledare för medlemsutveckling. Mikaela Engwall är ny internationell programansvarig. Lovisa Kårelius är ny internationell programhandläggare. Mathias Leveborn är ny PR-chef. Emma Edwall är ny ansvarig för insamling och utvecklingsprojekt inom FN-information (tjänstledig kommunikationschef under ett år).

Höstens praktikanter är Lotta Wiechel (skolenheten), Isa Almäng (Globalis/kommunikation), Lisa Lievonen (Världshorisont/kommunikation), Stina Wisell (hållbar utveckling) samt Aidan McGirr (fred och säkerhet).

KLIMAT- OCH MILJÖARBETET BEHÖVER STÄRKAS, OCH FN-RÖRELSEN ÄR MED!

Den 2-3 juni 2022 står Sverige värd för FN-konferensen Stockholm+50 som uppmärksammar att det är 50 år sedan Sverige stod värd för FN:s konferens om den mänskliga miljön. 1972 arrangerade FN-förbundet tillsammans med LSU, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer, ett stort sidoevenemang för civilsamhället.

Under årets kongress beslutade FN-rörelsen bland annat att den även inför 50-årsjubileet 2022 ska engagera sig och arrangera ett klimat- och miljöforum som avstamp för FN-rörelsens kommande klimatarbete. Under hösten 2021 håller FN ett viktigt klimatmöte, COP 26 i Glasgow. Föreningar och riksorganisationer kan skapa lokalt engagemang för klimat- och miljöfrågorna såväl inför höstens klimatmöte som inför nästa års FN-konferens i Stockholm. Stockholm+50 ska enligt regeringens hemsida ha fokus på hur vi kan förändra vårt förhållande till naturen, stödja en omställning till hållbar konsumtion och produktion och hur en grön återhämtning efter pandemin kan se ut.

ANNELIE BÖRJESSON
ORDFÖRANDE I SVENSKA FN-FÖRBUNDET:

Att göra det omöjliga möjligt

Det verkar alltid omöjligt tills det är gjort. Det var Nelson Mandela som myntade uttrycket. Det ligger mycket i det, och meningen andas både hopp och jäklar anamma. Det vill till att vara ihärdig och inte ge sig – då kan resultat faktiskt uppnås. Att förbjuda personminor och klustervapen är exempel på något som tidigare ansågs näst intill omöjligt, men som faktiskt är gjort. Att förbjuda kärnvapen ansågs också som omöjligt, men även det är nu gjort. Den 20 september 2017 öppnade avtalet TPNW (The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons) för signering, och den 22 januari i år trädde det i kraft då 50 stater ratificerat det.

FN:s kärnvapenförbud finns på plats, men nu gäller det att fler länder går med. Du som läser vet sannolikt att Sverige ännu inte anslutit sig till TPNW, vilket är djupt olyckligt. Vårt land har en tradition av att förespråka nedrustning och att verka mot dessa inhumana vapen, men nu har våra beslutsfattare valt en annan väg. Jag vill tro att den är tillfällig, och jag vill tro att svenska folkets röst och vilja inom en överskådlig framtid ska eka högre och tas på allvar. Fyra av fem svenskar vill att Sverige ska förbjuda kärnvapen, men som läget är nu räcker inte opinionsundersökningar för att övertyga. Vi måste ta till orda, vi måste agera.

Kärnvapenmakternas inställning till och utveckling av

kärnvapen går i fel riktning. Sipri (Stockholms internationella fredsforskningsinstitut) kom i somras med en rapport som påvisar ett ledsamt trendbrott som innebär att antalet utplacerade kärnvapen i operativa förband har ökat. Sedan kalla krigets dagar har vi sett en nedgång – långt ifrån tillräcklig men en nedgång. Ryssland står nu för två tredjedelar av ökningen, men även Kina, Indien, Pakistan och Storbritannien rustar upp. Vi vet också att Nordkorea utvecklar ett kärnvapenprogram. Att länder moderniserar sina kärnvapenarsenaler och räknar in dessa såväl taktiskt som strategiskt är ett faktum.

Samtidigt som denna oroande utveckling pågår blir 1945 allt mer avlägset. De som överlevde bomberna i Hiroshima och Nagasaki blir äldre, och det finns snart inga människor kvar som kan berätta om det fruktansvärda de upplevt. Det sägs att vi människor glömmer fort. Att dra lärdom av historien och agera därefter kunde mänskligheten med fördel vara bättre på. Jag instämmer i detta, men vi är många som inser vad bruk av kärnvapen skulle innebära för oss och vår planet. Vi är många som vill få bort dessa vapen – de måste avvecklas in i minsta atom. På Svenska FN-förbundets kongress stod det klart att kärnvapenfrågan fortsatt engagerar, och att vår folkrörelse vill att vi gör mer för att Sverige ska ansluta sig. Vi måste säga ifrån och agera. En värld fri från kärnvapen är möjlig – även om det verkar omöjligt tills det är gjort.

Nästa nummer

... av Världshorisont kommer ut den 6-7 december och blir ett temanummer om flickors rättigheter.

Flickors rättigheter är en fråga som diskuterats allt mer under senare år och där stora utmaningar finns i de flesta av världens länder. Inte minst handlar det om rätten att bestämma över sin egen kropp och att slippa könsstympning och barnäktenskap. Vi berättar om flickors situation och hur FN-förbundet samarbetar internationellt för att främja jämställdhet och flickors och kvinnors rättigheter.

Vi tar också en närmare titt på mål 6 i Agenda 2030, rent vatten och sanitet för alla, där just frågan om sanitet är mycket viktig för flickor över hela världen.

Foto: UN Photo

Använd gärna Världshorisont som ett redskap för att sprida kunskap och engagemang för FN-tankens och globala frågor! Medlemmar kan beställa buntar av tidningen till rabatterade priser. Skicka din beställning till: vardshorisont@fn.se

POSTTIDNING B
Avsändare Svenska FN-förbundet
Box 15 115
104 65 Stockholm
Begr. eftersändning

FN-förbundet
UNA SWEDEN

DU BEHÖVS.

Swisha en gåva till 90 05 638 och stöd FN:s livsavgörande arbete för Afghanistans flickor. Skriv Afghanistan.